

Frazon Zsófia: Plasztik mvek

Az esettanulmányban a Néprajzi Múzeum egyik els, tematikus múzeumi gyjtkampányát vizsgálom, amelynek keretében nagy számban kerültek be tárgyak egy kiállításához. A kollekción és a kampány módszertani kereteit, az akció tanulságait és lehetőségeit elemzem, elsorban a kiállításrendez kutató/kurátor perspektívájából, de a szempontok között kitérek a tárgyak gyjteményi kontextusára, illetve a több mint tíz évvel ezeltti kutatás intézményi hatásaira is.

Amikor egy múzeum olyan kérdések megválaszolását tűzi ki célul, amelyek kutatási és tárgykörébe tartoznak ugyan, de gyjteményi tárgyainak elemzésével nem tud választ adni rájuk, akkor többféle stratégia megvalósítására van lehetősége: a kutatói terepmunkától kezdve a vásárláson át a közönséggel közösen gyjttött tárgyakig, új gyjtemények létrehozásáig. A különféle kutatási és interpretációs módszerek nyilvánvalóan nem zárják ki egymást. A kutatói terepmunka, a közönség mozgósítása és az önkéntes tárgybehozás vagy vendégtárgyak integrálása a múzeumi prezentációba egymást jól kiegészítő stratégiák. A közvetlen hétköznapi használatból, kampány keretében a múzeumi gyjteménybe kerülő tárgyak érdemben egészíthetik ki a kutatók aktív terepkutatásait ugyanúgy, mint az alapvetően múltorientált, örökségdiskurzusra épített gyjteményi tudáson alapuló beszédmódot. A helyes arányok, a megszólalások és az idősíkok jól komponált rendje viszont esetről esetre változik: nemcsak egy-egy témafelvetés aktualitása, népszerűsége és érthetősége, hanem a tárgybehozás szakmai következetessége és megvalósítása miatt is.

A Néprajzi Múzeum kiállítási és gyjteménytörténetében nem példa- és előzmény nélküli, hogy közvetlenül a használói kontextusból kerülnek be a gyjteménybe és a kiállításra tárgyak – például a kiállítást rendező muzeológus kutatásai és egyedi javaslatai alapján. Mégis, az első nagyobb léptékű tematikus kampány, közösségi tárgygyjtés és archiválás a 2006-os *manyag* című kiállításához kapcsolódott. A kezdeményezésről, a kutatásról, a kollekciónról és múzeumi feldolgozásáról már több elemző szöveg született (Fejős 2007, 2008; Frazon 2007, 2009, 2011, 2016), mégis érdemes áttekinteni ezt a munkát új szempontok alapján: egyfelől az eltelt tíz év távlatából, amely láthatóvá teszi, miként épült be (beépült-e?) egy gyakorlat a múzeum kortárs gyjteménygyarapítási praxisába; másfelől a részvétel és együttműködés múzeumi gyakorlatai felől – ez a szempont nemcsak a tárgyak forrásértékét és múzeumi státuszát, hanem a kampány során megvalósított kölcsönösséget, kommunikációt, közös gondolkodást és aktivitásokat is vizsgálja. Az elmúlt 10-12 év arra is rávilágít, hogy ezeknek a tárgyaknak milyen szerepük van a múzeum további életében, milyen új lehetőségek, beszédmódok és hangok kapcsolódnak

hozzájuk, és ezek milyen stratégiák alapján fejleszthetők tovább. A visszatekintő munka tehát leginkább kritikai szempontból érdekes, ahogy egy ötlet az évek során tudatos és módszeres múzeumi gyakorlattá válik, ahogy egy elgondolás az idők folyamán valamiben jobb, megalapozottabb és következetesebb lesz.

Saját tárgyak a múzeumban

A Néprajzi Múzeum *manyag* (2006) kiállításának kutatási szakaszában (2005/2006) nyilvánvalóvá vált, hogy a sorozatgyártás, a tömegtermelés és a fogyasztás jelenségei, tárgyai és nyersanyagai – a mindennapi kultúra és a hétköznapiak e nagyon jellemző rétegei – csak esetlegesen részei a Néprajzi Múzeum és a magyarországi intézmények gyűjteményeinek. Ezért a tervezett kiállítás nem annyira a gyűjteményi tudáson alapult, mint inkább a mindennapi valóság jelenségeinek dokumentálásán és recens múzeumi feldolgozásán, ami a használható gyűjteményi háttér megalapozását is szükségessé tette. A munka fontos eleme volt a *Hozzon nekünk 1 tárgyat!* című **tematikus múzeumi gyűjtőkampány**. A 2005 nyarán közzétett felhívás arra buzdította a közönséget, hogy hétköznapi műanyag használati tárgyaikat, amelyekhez személyesen kötődnek, és a kötődésről szívesen mesélnek, hozzájuk be a múzeumba. Tehát nemcsak a tárgy, hanem a kapcsolódó történetek, a szubjektív kontextus és a személyes perspektíva is érdeklődésre tartott számot. A féléves akció során több mint ezerkétszáz tárgy került használati adatokkal együtt az ideiglenes háttérkollekcióba, és száznál több személyes tárgytörténet származott a tulajdonosoktól: a tárgyakhoz tapadó személyes sztorik és emlékek szöveges változatai. Az anyag egy jelentős része ma a *Plasztik mvek. Alternatív manyagtörténet a celluloid könyvtáblától a felfújható fotelig* című kötetben olvasható (Fejős–Frazon szerk. 2006). Az ad hoc kollekció létrehozása nem számított reprezentatív mintavételnek, hiszen a kampány számolt az önkéntesség szelektív jellegével. Roppant összetett, időben és térben is sokrétű tárgy- és szöveganyag állt össze, amelyben a sokszor láthatatlan mindennapi tárgykultúra beszédes részletei jelentek meg.

A felhívás szerint olyan műanyag tárgyakat vártunk a közönségtől, amelyek otthonaik részei, és amelyek hétköznapi történetei a jelenkor perspektívájából érdekesek. A sort a kiállítás rendezőinek egy-egy saját tárgya nyitotta: így került a múzeumba egy repülőgép-fedélzetről zsákmányolt úti fogmosókészlet, egy alumíniumvázás hátizsák és egy Tupperware reszelő, a hozzájuk tartozó történetekkel (Fejős 2006; Turai 2006; Fejős–Frazon szerk. 2007: 307.). E tárgyak története 10-15 éves időintervallumot fogott át (kilencvenes évek, kétezres évek eleje), a rajtuk keresztül megjelenő mentalitások pedig (utazás, mobilitás, formatervezés, fogyasztás és vásárlás, a tárolás modern formái) olyan kortárs tapasztalatok, amelyekkel a kiállítás is foglalkozott. A példákat nem mintának, hanem inspirációnak szántuk. A kampány során beérkező tárgyak között több hasonló funkciót és mentalitást találhatunk, de a teljes kollekció alapján látható, hogy a tárgyak nagy része az 1970-es (esetleg 1980-as) évek világát idézi, azaz a fogyasztói kultúra, illetve a műanyagok népszerűvé válásának, elterjedésének első magyarországi korszakát. A tárgyak tulajdonosai között pedig sok a ma (akkor, 2006-ban) már nyugdíjas (elsősorban budapesti), akiknek erre az időszakra esett a fiatalfelnőtt koruk: az önálló élet, az első

modern háztartás felépítése. Viszont e korosztály tárgyakhoz fűződő viszonya még tükrözi szüleik, a háborús generáció „eltevős” mentalitását is. Mindennapjaikban a tárgyakat már modernebbekre cserélték, de a régieket nem dobták ki. Amikor behozták őket a múzeumba, szívesen meséltek erről a korszakról, egyben fiatalságukról. Ahogy azonban az 1970-es éveknél lényegesen korábbi időkből (akár az 1940-es, 1950-es évekből), úgy a kortárs mindennapok tárgyaiból is találhatunk példákat a gyűjteményben. A tárgyanyag nagy része nem a kortárs mindennapok műanyag tárgykultúráját, inkább a közelmúlt és az átélt személyes tapasztalatok találkozási pontjait mutatja. Ezek az anyag karakteres jellemzői, amelyekből kiindulva módszertani kérdések is megfogalmazhatók. A közelmúltra utaló, visszatekintő karakter ugyanis rávilágít egyfelől az időkezelés hétköznapi gyakorlata és a jelenkor múzeumi státusza között húzódó különbségekre, másfelől a Néprajzi Múzeum társadalmi és tudományos szerepével kapcsolatos külső elképzelésekre – különös tekintettel a történetiség és a jelenkor bemutatásának módjára; más megfogalmazásban: a rendezők és a látogatók gondolkodásmódjának és fogalomhasználatának különbségeire. Még egy ilyen egyszerűnek tételezett esetben is: mint a jelen.

A kollekció tárgyainak történetekbe és emlékezetbe ágyazott közege hasonló időfelfogáson alapul, mint az irodalmi vagy etnográfiai szövegek. Noha a tárgyak többsége a tulajdonosaik saját életére és tárgyhasználati mechanizmusaira jellemző, mégis gyakran már funkciójukat veszített, közelmúltra utaló (emlékező) tárgyak. Múzeumba kerülésük nem csak az áthallások szintjén mutat kapcsolatot azzal a „megmentés” allegóriával, amely az etnográfiát és a kulturális antropológiát születése pillanatától áthatotta – és talán még ma sem mentes tőle. A múzeumba mentés a kampányban részt vevő tárgyhasználók számára is megoldást jelentett: érthető és magától értetődő megközelítéssé vált. Itt egészen pontosan arról a kulturális felismerésről van szó, amelyen a klasszikus terepmunkát végző, idegen kultúrákat vizsgáló antropológusok is átestek terepmunka-tapasztalataik írásba fordítása során: ahol az *etnográfiai jelen*

Frazon Zsófia: A magyarországi múzeumi munkában még ma sem maradéktalanul érvényes az állítás, miszerint: „ma már teljesen nyilvánvaló előttünk a néprajzi jelen tisztaságának család volta” (Bönisch-Brednich 2006, 45.).

mindig is múlt idő volt, az ábrázolt társadalom pedig megismerhető, ábrázolható, és ebben a szövegszerű formában megmenthető a mulandóságtól. Az időről (a jelenről és a közelmúltról) való gondolkodás tehát az egyik legfontosabb módszertani eleme a kampány során múzeumba került műanyag-kollekciónak, amely még 10-12 év távlatából is meghatározó forrásértékkel rendelkező tárgyhalmaz, a közelmúlt műanyag tárgykultúrájának múzeumi forrása. A kollekció viszont a hétköznapiakon túl azokról az elképzelésekről is árulkodik, amelyek a tárgyak tulajdonosainak a fejében múzeumról, néprajzról, jelenről és múltról (történetiségről) élnek. Így az önkéntesség szelektív hatásait is figyelembe véve a múzeum olyan tárgyegyüttes birtokába jutott, amelynek segítségével a gyűjteményi munkára vonatkozó reflexiókat is tehetett a kiállítás színrevitele során.

Saját történetek a múzeumban, saját történetek a kiállításon

A mennyiségre és a kollekció létrehozására koncentrálnó gondolkodás mellett viszont a tárgyak

narratív és poétikai dimenziói

Frazon Zsófia: A tárgy történetek poétikai dimenzióján azt értem, hogy a szövegeknek nem pusztán történetmesélésen alapuló íve, hanem irodalmi közege is van: olyan szubjektív szövegek, amelyek sok esetben roppant kifejező erővel rendelkeznek. Ez a tartomány alapvetően különbözik a tárgyak múzeumi feldolgoása során készített múzeumi szövegektől.

is fontosak voltak – a tárgyakhoz tartozó nagyszámú és roppant változatos személyes történeteknek köszönhetően. A *Plasztik mvek* kötet megrajzolta a hétköznapi műanyagok történetének egy alternatív olvasatát, amely nem szűkölködik szellemes, vicces, elgondolkodtató és drámai epizódokban sem, viszont sokkal tágabb időkeretben mozgott, mint a kiállítás – amely csak a hatvanas évektől elemezte a műanyagok (nem) mindennapi történetét.

A tárgyakat és történeteket elbeszélő szövegek alapján bátran állítható: ennyire szubjektív történetekre épített anyaggal a múzeum gyűjteménye korábban nem rendelkezett. A sorozatgyártott és tömegtermelt tárgyak a személyes olvasaton és a szerzők nyíltan vállalt identitásán keresztül egyedivé vált, múzeumi bemutatásukat pedig **többszólamúság** jellemezte; továbbá jól artikulált formában mutatták meg a használók választásait, perspektíváit és szerzői ambícióit egyaránt. Ez a változatos, kontextust teremtő szöveganyag egyszerre szólt az egyes tárgyakról és ennél valami sokkal általánosabb tapasztalatról: arról, hogy a saját tárgyak és a saját emlékek oldják a fogyasztói kultúrával kapcsolatos egyoldalú kritikát, így finomítanak egy sztereotípiát (minden, ami műanyag, rossz), és a saját egyéni használaton keresztül láthatóvá teszik a szubjektív döntéseket is. Másfelől a tárgyak egymás mellé helyezése egy alternatív történeti dimenziót hozott a múzeumi megközelítés mellé.

De mit kezdhet egy kiállításrendező egy ilyen kontextussal? Különösen akkor, ha a kiállítás kurátori koncepciója eredetileg nem épített a személyes történetmesélésre, sokkal inkább olyan általánosabb érvényű megközelítést tervezett, amelyben a néprajzi muzeológia, az anyagikultúra-kutatás átalakulása, ezzel összefüggésben az értelmezés és az interpretáció megváltozott keretei jelentették a csomópontokat. Ebben a felfogásban a **tematikus múzeumi gyűjtőkampány** célja az volt, hogy ne csak a rendezők, hanem a látogatók választásai is szerepet kapjanak. Hogy olyan tárgyakhoz és információkhoz jussunk, amelyekkel nem rendelkezünk.

A sikeres kampányt követően fogalmazhatnánk úgy, hogy a kiállítás rendezői már a kutatás időszakában a kiállítás aktív szereplőivé tették a közönséget – de ez csúsztatás volna. Ez ugyanis nem szerepelt az előzetes tervekben, hanem a munka során alakult így. Viszont olyan új szituációt teremtett, amelyet nem lehetett figyelmen kívül hagyni. Ma már tekinthetünk erre egyfajta részvételi munkaként – ami azért sem teljesen alaptalan, mert a további évek múzeumi kutatásaira is hatással volt. A *manag* kiállítás esetében viszont hiába vett részt a közönség már az előzetes forrásképzésben, reflexióikból hiába készült egy népszerű kötet, és hiába került be a tárgyakból és a történetekből több a kiállításba, a tárgy tulajdonosok mégsem váltak a kiállítás valódi szereplőivé. Önként vállalt szerepük szerint érintettek és hozzájárulók voltak, de elsődlegesen a kiállítás aktív közönségét alkották – akik büszkén mutatták meg ismerőseiknek a kiállításban elhelyezett személyes tárgyaikat.

A **részvétel és együttműködés** ideális esetben a közönség aktiválását célozza: fizikai (jöjjön be, használja és alakítsa a múzeumot) és intellektuális értelemben (szóljon hozzá, kérdezzen, és helyezzen el reflexiókat). A *manyag* kiállítás gyűjtőkampányára bőségesen volt idő (4-5 hónap), ami nem várta el a gyors reagálást, hagyott lehetőséget a gondolkodásra, az otthoni keresgélésre, a véletlen felfedezésekre és a szövegek megírására. A résztvevők közül többen az első látogatást követően visszatértek, kibővítették a behozott tárgyak körét, vagy kiegészítették történetekkel, mert megerősítést kaptak, hogy jó nyomon járnak. Mindenki pozitív megerősítést kapott, egyetlen tárgyat sem utasítottunk el vagy értékeltünk negatívan. A tárgyakat nem rangsoroltuk, ez a fajta értékelés egyáltalán nem tartozott a munkához. A szelektálás viszont két terepen is folyt: míg a kötetbe azok a tárgyak kerültek be, amelyek narratív környezetbe ágyazódtak (még ha a történet csak 2-3 mondat volt is), addig a kiállításon csak azok voltak láthatók (sokszor szöveg nélkül), amelyek a forgatókönyv tematikus részeihez voltak illeszthetők, hiszen a kiállítás nem pusztán ebből a kollekciónál készült. Ez a szelektációs folyamat tehát megbontotta a múzeumi gyűjtőkampány demokratikus és befogadó karakterét, és a tárgyakat, más-más szempontok alapján, értékelte. A szerkesztői és kurátori döntések viszont azzal is jártak, hogy egyes tárgyak sem a kötetben, sem a kiállításon nem szerepeltek, ami érthető csalódást okozott azoknak, akik behozták őket. Ezzel a körülménnyel a munka során nem, csak a kiállítás megnyitását követően szembesültünk. Tehát míg a kampányban a tárgyak tulajdonosaival intenzív és megerősítő volt a múzeumi munkatársak viszonya, valódi külsős partnerként vettek részt a kollekciónál építésében, addig a kiállítási munkáról nem kaptak visszajelzést és információt: már csak a kiállításon és a megjelent kötetben szembesültek azzal, hogyan épültek be – vagy sem – tárgyaik és gondolataik a múzeum tárgyai és a rendezők gondolatai közé. Azaz a közönség aktív tagjai hozzájárultak a kiállítás létrehozásához, de érdemi együttműködés és együttgondolkodás a kiállításon nem valósult meg – bár azt fontos hangsúlyozni, hogy ez ekkor nem is szerepelt a célok között.

Tárgyak és történetek a kiállításon túl

A **tematikus múzeumi gyűjtőkampány** megvalósításának nem volt előre kidolgozott módszertana, de egy úrlapos adatfelvétel és személyes történetmesélés minden tárgyhoz kapcsolódott. A kampány a részvételi kutatások szempontjainak végiggondolása nélkül, ösztönösen zajlott, mégis izgalmas múzeumi alternatívának bizonyult (talán mi magunk is meglepődtünk a sikerén). Ma pedig már jól látszik, hogy hatást gyakorolt és ihletet adott a Néprajzi Múzeumban zajló kortárs kiállítási munkákra/munkáknak is, továbbá a házon kívüli, más intézményekben szervezett kampányok szintén ihletet merítettek sikeréből.

A *Plasztik mvek* kötet kvázi irodalmi gesztusa olyan elemekkel gazdagította a kutatás intellektuális terét, mint a kritika, a humor és az irónia, melyek nemcsak látószögükben, hanem élességükben is különböztek a múzeum gyűjteményében meglévő szubjektív regiszterektől. Az akkori kutatás, a tárgyak és szövegek összefüggései, a közönség új és más megszólalásai viszont ma már olyan kérdések megfogalmazásához is segítséget adnak, miszerint: mit jelent az intellektuálisan nyitott

múzeum; hogyan egészíthető ki érdemben a gyűjteményi tudás a gyűjteményen kívülről érkező szubjektív gondolatokkal; és milyen lehetőség van a finom megkülönböztetések és a szubjektív hangok intézményi struktúrába illesztésére; a kvázi irodalmi közegbe ágyazódás milyen más megközelítések és szövegtechnikai megoldások alkalmazását teheti lehetővé a múzeum gyűjteményi és kiállítási tevékenységében? Tulajdonképpen a szerzőség, a polifónia, a **többszólamúság**, a megszólalások dialógusba rendezése az a perspektíva, amelynek a 2005/2006-os kutatás kevesebb figyelmet szentelt, mára viszont a kutatás egyik legfontosabb tanulsága és a legtöbb izgalmas kérdés megfogalmazására alkalmas terepe.

A szubjektív hang, a tárgybiografikus megközelítés, az intellektuálisan nyitottá tett múzeum koncepciója ma módszertanilag túlmutat az akkori kérdéseken. Olyan megközelítések, amelyek más látószögek és az eltérő társadalomképek megjelenése mellett érvelnek, a kutatási szempontok tágítására alkalmasak, illetve felhívják a figyelmet a rendezői munka és a szerkesztés közötti kapcsolat tudatosabbá tételére – számomra mindenképp. Az ezt követő években elsősorban ezek a megközelítések váltak hangsúlyosabbá például saját kiállítási és kutatási munkámban: a tárgyakhoz kapcsolódó szubjektív olvasatok, a **szubjektív múzeum** gondolata, amelyek a *Tárgyas_ragozásszubjektív etnográfia* című kiállításban, *A hónap kortárs mtárgya* sorozatban és a *Tárgymutató – nyitott múzeum, szabad egyetem* című laborprojektben folytatódtak. Ezekben a kurátori munkákban több olyan tárgy szerepelt, amelyek még a *manyság* kiállítás gyűjtőkampánya során kerültek a múzeumba. Az aktív közönség és a közösségi aktivitás, a közösségi archiválás és a közös értelmezés egy másik, de ugyancsak fontos szálon kapcsolódott a múzeumi projektekbe: elsősorban az *EtnoMobil* webes kampány, programsorozat és kötet (Frazon szerk. 2010), majd pedig az *Etnomobil 2.0 – kiállítás, archívum, fotóterem* című lakókocsis kiállítás és web2 honlap létrehozása, utaztatása és működtetése során. De néhány munkában a múzeum mint közösségi találkozási pont, megközelítés is erősödött: a *Képszeletek* című programban, illetve az *Ellenpedagógia a tóparton* című kiállításban mindenképp.

Annak ellenére, hogy a (múzeumi idővel mérve) rövid idő alatt (4-5 hónap) nagy mennyiségben a múzeumba kerülő tárgyak gyűjteményi feldolgozására sem az intézmény, sem a kiállításban dolgozó kutatók nem voltak felkészülve, a beérkező tárgyak értelmezése mégiscsak módszertani tanulságokkal telítődött: egyfelől a tárgyakat körülvevő személyes megfogalmazások, narratív és irodalmi közegek szerepéről, a műfaji összetettség és sokrétűség múzeumi lehetőségeiről; másfelől az aktív közönség és a közösségi aktivitás múzeumi kutatáshoz és gyűjteményi munkához illesztéséről. Míg az előbbi a gyűjtemények társadalmi beágyazására, jelen felé nyitására, utóbbi sokkal inkább a múzeum mint intézmény társadalmi pozíciójára és felelősségére hívja fel figyelmet, a nyitott múzeum ideája szempontjából kulcsfontosságú megközelítésekre. Ezek a koncepciók viszont már leginkább abból a 10-12 éves távolságból kristályosodtak ki, melynek során a módszertani tanulságok felől a módszertani tudatosság irányába mozdult el a kutatói és muzeológusi munka.

Irodalom

Bönisch-Brednich, Brigitte 2006 Gondolatok az etnográfiai elbeszélés művészi formáiról. Átány bővületében. *Néprajzi Értesít*, LXXXVIII, 39–48.

Burton, John W. 1988 Shadows at Twilight: A Note on History and the Ethnographic Present. *Proceedings of the American Philisophical Society*, (132), 4. szám, 420–433.

Clifford, James

1999a Az etnográfiai allegóriáról. In: N. Kovács Tímea (szerk.) 1999 *A kultúrák narratívái*. Kijárat, Budapest, (Narratívák 3. főszerk.: Thomka Beáta).

1999b Bevezetés: Részleges igazságok. *Helikon*, (lxv), 4. szám, 494–513.

Fejős Zoltán

2006 Divatozó repülő rafinériák. In: Fejős Zoltán – Frazon Zsófia (szerk.): *Plasztik mvek. Alternatív anyagtörénet a celluloid könyvtáblától a felfújható fotelig*. Néprajzi Múzeum, Budapest, (MaDok-füzetek 4.), 98–99.

2007 Műanyag a Néprajzi Múzeumban. A kiállítás mint terep. In: Fejős Zoltán – Frazon Zsófia (szerk.): *Manyag* (Kiállításkatalógus). Néprajzi Múzeum, Budapest, 14–23.

2008 Exhibiting Plastic: Ways of Touching Modern Material Culture. In: Korkiakangas, Pirjo – Lappi, Tiina-Tiitta – Niskanen, Heli (eds.): *Touching Things, Ethnological Aspect of Modern Material Culture*. Helsinki, Studia Fennica Ethnologica, 63–82.

Fejős Zoltán (szerk.) 2003 *Néprajzi jelenkutatás és a múzeumi gyjtemények változása*. Néprajzi Múzeum, Budapest (MaDok-füzetek 1.)

Fejős Zoltán – Frazon Zsófia (szerk.) 2006 *Plasztik mvek. Alternatív anyagtörénet a celluloid könyvtáblától a felfújható fotelig*. Néprajzi Múzeum, Budapest (MaDok-füzetek 4.)

Frazon Zsófia

2007 Tárgyba zárt jelen – a kortárs tárgykultúra muzealizálása. In: Fejős Zoltán – Frazon Zsófia (szerk.): *Pillanatképek a mából. A kortárs kultúra múzeumi feldolgozása*. Néprajzi Múzeum, Budapest (MaDok-füzetek 5.), 18–25.

2009 A műanyagtól a finn metálig. A Néprajzi Múzeum kortárs gyűjteménygyarapítási tendenciái 2005–2008. *Néprajzi Értesít*, XC (2008), 2009: 10–117.

2011 *Kiállítás és múzeum. Az újrarajzolás terei*. Gondolat – PTE BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, Budapest–Pécs.

2016 Thinking outside the box – mai jelenségek és nyitott művek múzeuma. *Replika100*, 77–83.

Frazon Zsófia (szerk.)

2010 *Etnomobil. Mozgásban a kortárs kultúra*. Néprajzi Múzeum, Budapest (MaDok-füzetek 7.)

2012 *Tárgyas_ragozásszobjektív etnográfia*. DVD katalógus, Néprajzi Múzeum, Budapest (teljes

tartalom elérhető: <http://www.targyasragozas.hu/index.html>)

Hastrup, Kirsten 1990 The Ethnographic Present: A Reinvention. *Cultural Anthropology*, (5), 1. szám, 45–61.

Köstlin, Konrad 1991 Der Alltag und das ethnographische Präsens. *Ethnologia Europaea*, 21, 71–85.

Sanjek, Roger 1990 The Ethnographic Present. *Man (N.S.)*, 26, 609–628.

Turai Tünde 2006 Csigaház. In: Fejős Zoltán – Frazon Zsófia (szerk.): *Plasztik mvek. Alternatív anyagtörénet a celluloid könyvtáblától a felfújható fotelig*. Néprajzi Múzeum, Budapest (MaDok-füzetek 4.), 108–109.

A kollekciónban megfigyelhető és az etnográfiai szövegekre is jellemző időfelfogás hasonlóságairól részletesebben: Frazon 2011: 170-173; Clifford 1999a

Ehhez l. még: Burton 1988; Hastrup 1990; Köstlin 1991 – aki írásában az Átány-kutatások alapján fogalmaz meg kritikát a jelenkorinak leírt mindennapi kultúra konstruált természetével szemben –; Sanjek 1990; Fejős 2003; Bönisch-Brednich 2006.

Néprajzi múzeum 2016 ©